

**Murat Şimşek, İslâm Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber'in İctihad ve Tasarrufları. Ankara: TDV Yayınları, 2021. 490 s.**

**M. Zeki UYANIK**

Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,

Fıkıh Anabilim Dalı

Asst. Prof., Mersin University Faculty of Islamic Sciences,

Department of Fiqh

Mersin, Turkey

mzuyanik@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-8388-853X

DOI: 10.5281/zenodo.5506928

### **Makale Bilgisi | Article Information**

**Makale Türü / Article Type:** Kitap Değerlendirmeleri / Book Review

**Geliş Tarihi / Date Received:** 03 Eylül / September 2021

**Kabul Tarihi / Date Accepted:** 14 Eylül / September 2021

**Yayın Tarihi / Date Published:** 15 Eylül / September 2021

**Yayın Sezonu / Pub Date Season:** Eylül / September 2021

**Atıf / Citation:** UYANIK, M. Zeki. (2021). İslâm Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber'in İctihad ve Tasarrufları Kitabının Değerlendirmesi.

*Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (Eylül 2021): 187-190.

**İntihal:** Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

**Plagiarism:** This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC-ND 4.0



İslam hukuku, vahiy kaynaklı bir hukuk sistemi olup, birinci temel kaynağı Kur'ân, ikincisi ise onun uygulaması mahiyetindeki Hz. Peygamber'in sünnetidir. İslam hukukunun temel ilkelerinin vaazını Allah üstlenmiş, bu ilkelerin uygulaması ise Resûl-i Ekrem'e tevdi edilmiştir. Bu bağlamda risâlet görevi gereği Hz. Peygamber'in Kur'an-ı tebliğ ve tebyin etme sorumluluğu vardır. Ancak insan olması hasebiyle de gerçekleştirdiği birtakım tasarrufları ve Peygamberlik görevi sebebiyle kendisine münhasır emredilen birtakım yükümlülükler de söz konusudur. Bütün bu tasarrufların mahiyet ve sonuçları farklı olabilmektedir. Nitekim ashabın Hz. Peygamber'in uygulamalarıyla ilgili olarak kendisine, "Ya Resûlallah! Bu vahiy mi yoksa sizin tercihiniz mi?" şeklindeki soruları Hz. Peygamber'in söz ve fiillerinin bazılarının bağlayıcı olduğunu, bazılarının ise bağlayıcı olmadığını göstermektedir.

Murat Şimşek, bir fıkıh usulü çalışması olan ve usulün temel konularından sünnet bahsini kaleme aldığı bu eserinde ilk dönemden günümüze kadar konunun tarihi seyrine yer vermiş, Hz. Peygamberin içtihadı meselesini tartışmış ve bağlayıcılık anlamında tasarruflarını bütün yönleriyle ele almıştır. Eser, teorik bir inceleme olup, sünnetin temellendirilmesine yönelik tartışmalara değinmekte ancak çağdaş dönemdeki tartışmalara da mukayese anlamında yer vermektedir. Şimşek, çalışmanın temel tezini şöyle açıklamaktadır: "Araştırmanın temel tezi, sünneti referans alan fukahânın bunu değerlendiren Hz. Peygamber'in hangi vasfından kaynaklı olduğunu da dikkate alan bir kriter geliştirdikleridir. Nitekim bu konudaki yaklaşım farklılığı ahkâma da etki etmiştir. Bu eserde konu İslam hukukunun tüm ekol ve şahısları üzerinden ele alındığı için araştırmada birçok perspektiften tartışmalara yer verilmiştir." (s. 4)

Çalışma, İslam Hukuku Ana Bilim Dalında 2008 yılında bir doktora tezi olarak tamamlanmış, Türkiye Diyanet Vakfı 2009 Yılı Kutlu Doğum Haftası İslam Araştırmaları Yarışmasında ödül almış ve bu kurum tarafından basılmıştır. Eserin şuan itibari ile Türkiye Diyanet Vakfı tarafından üçüncü baskısı gerçekleştirilmiştir.

Eser, bir takdim yazısı, mukaddime ve medhalden müteşekkil bir giriş, üç bölüm, sonuç, ekler ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Giriş kısmında yazar, çalışmanın serüvenine işaret etmek amacıyla mukaddimeye “mâ cerâ bihi'l-kalem” adını verdiğini söylemektedir. Müellif, mukaddime kısmında aynı zamanda konuyla ilgili süreç içerisinde kendisinin fikri dönüşümü ve tekâmülü olduğuna da işaret etmektedir. Ayrıca eserin yeni baskısında bazı şekli ve fikri tadiller yapıldığını, geçmişte gözden kaçan tekrarların çalışmadan çıkarıldığını ve eserin beşte bir oranında ihtisar edildiğini ifade etmektedir. Bunun yanında önceden yaptığı bazı tespit ve kanaatleri tekrar değerlendirdiğini ve genç araştırmacı olmanın ve ilgili dönemin bilim anlayışının etkisiyle ileri sürdüğü bazı iddialı ifadelerinin makul bir çerçeveye çektiğini dile getirmektedir. Özellikle klasik literatür değerlendirilirken verdiği bazı hükümleri ve aşırı yorumları da revize ettiğini söylemektedir. Bunun yanında konuyu klasik literatür temelinde ele aldığını ve tasnifinde Karâfî'yi esas aldığını haber vermektedir. (s. 3)

Yazar, eserinde İslam ilim tarihi boyunca yapılan önemli değerlendirmelere atıfta bulunduğunu ve modern dönemdeki tartışmaları da dikkate aldığını ancak hem Hz. Peygamber'in içtihadı hem de tasarruflarının tasnifi hususunda temel aldığı yaklaşımın klasik fıkıh ve usul literatürü verileri olduğunu dile getirmekte ve bunun kendisi için mutluluk verici bir durum olduğunu söylemektedir. (s. 3)

Medhalde Kur'an'ın anlamının sınırlarını belirleyen unsurlar olarak dil - sünnet - külliyat konusu üzerinde durulmuştur. Yazara göre klasik fıkıh usulünde bazı temel kabuller vardır. Buna göre hüküm Allah'ın hitabıdır; anlam ve hüküm ancak dilin imkânları dâhilinde temellendirilebilir. Sünnet ise Allah'ın hükmünün somut bir şekilde gerçekleştiği bir zemin olarak anlamın ve hükmün tespitinde vazgeçilmezdir. Bu çabaların en üst kriteri ise külliyat-ı şeriadır. Yine bu kısımda sünnetin kurumsal temsili olarak fıkıh ve mezhep konusuyla sünnet vahiy ilişkisine değinilmiş, son olarak da Hanefî haber teorisine yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde konu tarihsel ve teorik arka plan bakımından tartışılmıştır. Hicri ilk asırdan çağdaş döneme kadar, İslam âlimlerinin konuya bakışına ve meseleye yaklaşımlarına yer verilmiştir. Bunun yanında konunun bazı batılı araştırmalardaki durumu ve oryantalistlerin konuya bakışı da ele alınmıştır.

İkinci bölümde Hz. Peygamber'in içtihadının mahiyet ve meşruiyeti irdelenmiş, usulcülerin konuyla alakalı tartışmalarına yer verilmiştir. Ayrıca ilgili deliller irdelenerek Hz. Peygamber'in içtihadının meşruiyeti, sınırları ve tasarruflarının tasnifindeki temel rolü ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde ise bağlayıcılık açısından Hz. Peygamber'in tebliğ, fetva, kazâ, imamet tasarrufları ele alınmış ve İslam hukukçularının konuyla ilgili görüşleri tespit edilmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in tasarrufları, hukuk kaynağı olma ve hukukî değer taşıma anlamında da değerlendirilmiştir.

Sonuç kısmında ise konu genel olarak değerlendirilmekte, tespitler ve elde edilen sonuçlar zikredilmektedir. Ekler kısmında da İslam âlimlerinin sünnet ve Hz. Peygamber'in tasarruflarıyla ilgili tasnif tabloları bulunmaktadır. Eserin kaynakçası ise çok zengin tutulmuştur.

Kitabın başlığı ile içeriği uyum içerisinde, konunun tasnif edilişi, kaynak kullanımı, argümanların belirli bir düzen içinde ele alınması, kavramsal izahlar gibi farklı açılardan güçlü ve iyi bir çalışma ortaya koyulmuştur. Teknik açıdan çalışmaya bakıldığında, alana ait tarama gayet başarılı yapılmış, ele alınan konu ile ilgili yeterli düzeyde bilgi elde edilmiştir. Ayrıca eserin dili yalın ve anlaşılır, üslubu sade, akıcı ve akademik olup okuyucuyu yormamaktadır. Çalışmada yazım ve noktalama açısından kayda değer bir yanlış bulunmaması ayrıca eserin ciddiyetine bir katkı sunmaktadır. Bu yönüyle kitap, ciddi bir emeğin ürünü olup, ilahiyat alanında çalışma yapan akademisyenler ve alana ilgi duyan okurlar için önemli bir kaynak ve kolaylıkla istifade edilecek bir eser olmuştur. Yazarı bu güzel emeğinden dolayı tebrik ediyor, bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyorum.